

บทที่ 11 การเปลี่ยนทัศนคติผู้ต้องขัง

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยวิธีการรุนแรง เจ็บปวด หรือการตัดขาดจากสังคมเป็นวิธีการที่ค่อนข้างไร้ผลในอันที่จะเปลี่ยนให้ผู้ต้องขังกลับกลายเป็นคนที่สังคมยอมรับตรงข้ามกลับกลายเป็นการเสริมสร้างทัศนคติในทางไม่ดีเมื่อเข้าไปเรียนรู้และพบเห็นความทารุณโหดร้ายเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งจะกลายเป็นติดนิสัย เมื่อพ้นโทษออกมาลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่แสดงออกยิ่งเลวร้ายลงไป ในปัจจุบันการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเพื่อการเปลี่ยนทัศนคติเพื่อให้กลับเข้ามาสู่สังคมดำเนินชีวิตเป็นปกติสุข จึงเน้นถึงคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์โดยให้ผู้ต้องขังเกิดความเข้าใจว่าตนเป็นบุคคลที่มีประโยชน์ต่อสังคม ฉะนั้นตลอดระยะเวลาแห่งการอยู่ในเรือนจำทัศนสถานเพื่อการลงโทษ เจ้าหน้าที่ผู้บริหารงานจะคำนึงถึงการแก้ไขฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ต้องขัง การมีมนุษยธรรม การให้การศึกษารวมทั้งวิชาการทั่วไปและอาชีพ การอบรมทางศาสนาศีลธรรมจรรยา ซึ่งโดยวิธีการดังกล่าวนี้ภายในเรือนจำทัศนสถานจึงมีการจัดสภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้คล้ายกับการใช้ชีวิตภายนอกสังคม โดยวิธีการดังกล่าวทางฝ่ายบริหารเจ้าหน้าที่จำเป็นต้องรู้ เข้าใจในระบบงาน และผู้ต้องขังเพื่อมิให้ผู้ต้องขังเกิดความรู้สึกความมีปมด้อยเป็นผู้ถูกตัดขาด ไร้คุณค่าต่อสังคม ซึ่งวิธีการปฏิบัติเหล่านี้จะมีผลต่อการเรียนรู้ การเปลี่ยนทัศนคติของผู้ต้องขัง ให้สำนึกเกิดความรับผิดชอบในฐานะตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

กลวิธี

วิธีการปฏิบัติเพื่อให้ผู้ต้องขังเกิดการเรียนรู้ในทัศนคติใหม่ มีดังนี้

1. การศึกษา หมายถึง กระบวนการหรือผลผลิตของการฝึกฝนอย่างเป็นทางการในโรงเรียน หรือห้องเรียน ในความหมายกว้างโดยทั่วไป การศึกษาจะหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งเป็นประสบการณ์ในชีวิตซึ่งจะก่อรูปทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคล การศึกษาในเรือนจำทัศนสถานได้รับการพิจารณาทั้งสองแนว คือ

ก. การศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถานซึ่งในอดีตหมายถึงโปรแกรมทางวิชาการ ซึ่งจะให้กับผู้กระทำผิด ซึ่งความหมายของการศึกษาประเภทนี้ยังคงมีอยู่ในเรือนจำบางแห่ง

ข. การศึกษาจะหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นความตั้งใจ ความพยายามที่จะนำผู้กระทำผิดให้พ้นจากอาชญากรรม โดยความหมายที่ไม่ใช่วิชาการ เช่นเดียวกับวิชาการซึ่งถือเป็นการศึกษาในเรือนจำ

ในความหมายประเด็นหลังนี้ ปัญหาการศึกษาในเรือนจำเป็นความสำคัญอย่างยิ่งในประเด็นการฟื้นฟู ความรู้เฉพาะรอบตัวเราเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง ซึ่งจะนำมาเป็นวิธีการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ฉะนั้นวัตถุประสงค์ การให้การศึกษาแก่ผู้ต้องขัง เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และเพื่อให้ผู้ต้องขังเรียนรู้เพื่อการปรับปรุงตัวเข้ากับสังคมภายนอกทั่วไปเมื่อตนพ้นโทษ เพื่อไม่ให้มีเวลาว่างเกิดความฟุ้งซ่านแก่จิตใจ

การศึกษาในเรือนจำทัณฑสถาน ได้มีขึ้นโดยพระและนักบวชได้ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมืออบรมนักโทษตั้งแต่เริ่มกำเนิดคุก ระหว่างสมัยกลางและช่วงต้นของสมัยใหม่ พระ นักสอนศาสนาได้เข้าไปเยี่ยมเยียนคุก ในบ้านแก้ไขความประพฤติจะมีพระ นักสอนศาสนาเข้าไปสอนในสหรัฐอเมริกา มีพวก Quakers of Philadelphia มีบทบาททางด้านนี้ จากการพัฒนาการศึกษาเพื่อการทำงานในคุก เป็นผลให้เกิดความพยายามที่จะสอนนักโทษให้อ่านคัมภีร์ การศึกษาที่มีและทำอย่างถูกต้องโดยความปรารถนาเพื่อการลงโทษเพื่อความฟื้นฟูแก้ไข มีขึ้นครั้งแรกที่ New York ค.ศ. 1847 และความก้าวหน้าได้มีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

โดยทั่วไปการจัดระบบการศึกษาในเรือนจำ ได้จำแนกประเภทดังนี้

1. การให้การศึกษาวิชาการทั่วไป เพื่อให้ผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือได้มีการเรียนเพื่อให้อ่านออก เขียนได้ ซึ่งกรมราชทัณฑ์ได้ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้ใหญ่สอนวิชาสามัญตามหลักสูตรชั้น มูลฐานของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นสามระดับ คือ ในระดับที่หนึ่ง เป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสือจนกระทั่งอ่านออก เขียนได้ ได้เทียบความรู้เท่ากับประถมปีที่สอง ในระดับสอง จะเป็นผู้ที่ผ่านในระดับหนึ่งและเรียนเพิ่มเติมจนสอบเทียบความรู้ได้ประกาศนียบัตรประถมปีที่สี่ ในระดับสาม ได้ขยายการศึกษาออกไปจนจบชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

2. การให้การฝึกอบรมวิชาชีพ เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถประกอบอาชีพได้เมื่อพ้นโทษ โดยขึ้นกับความชำนาญและความพอใจของผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังได้เข้าใจถึงคุณค่าของการทำงานที่ซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบตนเองและสังคม การฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังนี้เป็นการเสริมสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้กับตัวผู้ต้องขังเมื่อได้ลงมือปฏิบัติงาน

ถึงการปรับสภาพชีวิตของตนเองและเตรียมชีวิตใหม่ในสังคมภายนอก โดยให้รู้จักการร่วมมือกันแก้ไขปัญหา ด้วยความมีเหตุผล ให้รู้จักการยอมรับในตัวเอง รู้ข้อบกพร่องที่มีอยู่ ซึ่งวิธีการบำบัดมีมากมายหลายวิธี และจำเป็นต้องอาศัยจิตแพทย์ที่ได้รับการศึกษาและอบรมมาช่วยแก้ไข การปฏิบัติดังกล่าวนี้จะใช้วิธีการที่เรียกว่าหลักเสริมการบำบัดเพื่อให้ผู้ต้องขังเข้าใจสภาพการกระทำผิดของตนและมุ่งแก้ไข พร้อมทั้งให้ หลักรวมกลุ่มบำบัด เพื่อให้เรียนรู้ระเบียบวินัยและความพร้อมที่จะแก้ปัญหาด้วยความมีเหตุผล

การใช้สภาวะแวดล้อมบำบัด เป็นวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยถือว่ามีความเป็นอิสระมิได้มุ่งตัวบุคคล โดยถือว่าการกระทำผิดนั้นเป็นผลจากการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม จึงเกิดการเรียนรู้ขึ้น การปฏิบัติโดยการใช้กลุ่มบำบัด เพื่อมุ่งเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่มผู้ต้องขัง โดยกระบวนการการอบรมเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างทัศนคติและพฤติกรรมที่เหมาะสมให้ผู้ต้องขัง ซึ่งอาจทำโดยให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมในชุมชน ออกไปเผชิญและแก้ปัญหา หรือให้ออกไปทำงานภายนอก แต่พึงระลึกไว้เสมอ ถึงความร่วมมือระหว่างประชาชนทั่วไปจะต้องเกิดขึ้นและยอมรับบุคคลเหล่านี้ เพื่อความมั่นใจในการดำเนินชีวิตของเขาเหล่านั้น

4. การใช้แรงงาน ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง เพื่อการแก้ไขกลับตนเป็นคนดี เรือนจำ และทัณฑสถานทุกแห่งดำเนินการฝึกอบรมทั้งในด้านการศึกษาทั่วไปและวิชาชีพเพื่อให้ผู้ต้องขังเหล่านั้นได้ทำงาน แต่จำเป็นจะต้องมีหลักการและมาตรฐานเพื่อแสดงให้เห็นประชาชนทั่วไปได้เข้าใจวัตถุประสงค์ของการใช้แรงงานผู้ต้องขังเพื่อประโยชน์แก่ผู้ต้องขังทั้งสิ้น โดยจะต้องเข้าใจถึงว่าผู้ต้องขังได้ทำงานเพื่อเป็นการช่วยตนเองให้ได้มีความรู้ มีวิชาชีพและเพื่อการสร้างนิสัยยอมรับผิดชอบ เพื่อจะได้ปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ รวมทั้งเป็นการสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ต้องขังด้วย

วัตถุประสงค์ในการใช้แรงงาน

1. เป็นเสมือนวิธีการลงโทษโดยให้ทำงานทดแทนซึ่งในวิธีการสมัยใหม่เป็นการเน้นเพื่อการฝึกอาชีพของผู้ต้องขัง
2. นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยแก้ปัญหาเรื่องการควบคุมและระเบียบวินัย ถ้าให้ผู้ต้องขังมีเวลาว่างจะก่อความวุ่นวาย เนื่องจากขาดการควบคุมอารมณ์ จิตใจฟุ้งซ่าน
3. เพื่อให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้วิชาชีพ พร้อมทั้งฝึกให้อุตุนขยันหมั่นเพียรในการฝึกทำงาน
4. เพื่อให้ผู้ต้องขังมีเงินสะสมไว้ เมื่อได้รับการปลดปล่อยมีความจำเป็นจะได้ใช้เงินนั้น ระบบการใช้แรงงานผู้ต้องขัง

3. การจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมและสันตนาการโดยที่แนวการปรับปรุงแก้ไขแบบใหม่ เชื่อกันว่า การทำให้ผู้ต้องขังมีความสมบูรณ์ทั้งพละนามัยและปรุงแต่งจิตใจจะเป็นปัจจัยสำคัญเพื่อช่วยผู้ต้องขัง จึงได้มีการจัดกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ขึ้นเพื่อส่งเสริมและเพิ่มพูนความรู้ การศึกษาแก่ผู้ต้องขัง เพื่อให้เข้าใจสภาพการอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นแนวทางเพื่อให้ผู้ต้องขังคืนสู่สังคมอย่างเป็นปกติสุข กิจกรรมที่ได้จัดมีขึ้นได้แก่ การกีฬา การละเล่น การบันเทิง การจัดห้องสมุด ซึ่งเป็นการผ่อนคลายความเครียดและไม่ทำให้จิตใจฟุ้งซ่าน

2. ศาสนา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวบุคคลให้กระทำความดี ละเว้นจากความชั่ว ศาสนามีอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของคนทั่วไป ทำหน้าที่เพื่อหล่อหลอมจิตใจของผู้ต้องขัง โดยใช้แนวคำสอนตามหลักศาสนา มุ่งสอนให้บุคคลมีจิตใจที่สำนึกผิด ละเว้นจากการกระทำชั่วร้าย ช่วยกล่อมเกล่าจิตใจที่แข็งกระด้างให้มีเมตตา กรุณา ให้ความชุ่มชื้นแก่จิตใจ และเพื่อเหนี่ยวรั้งบุคคลให้ยับยั้ง ไตร่ตรอง

ผู้ที่ทำหน้าที่อบรมทางด้านศาสนา จะได้แก่พระในศาสนา นั้น ๆ และอนุศาสนาจารย์ ซึ่งควรจัดให้มีขึ้นอย่างน้อยสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง

ในการจัดบริการทางด้านศาสนา จำเป็นต้องอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติศาสนกิจตามความเชื่อถือของผู้ต้องขัง ไม่ว่าจะเป็นศาสนาใด ๆ ซึ่งสหประชาชาติได้มีข้อเสนอแนะ เพื่อให้การปฏิบัติศาสนกิจในเรือนจำได้สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ดังนี้คือ ถ้าเรือนจำมีผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาเดียวกันจำนวนมาก ควรจัดให้มีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้แทนทางศาสนา ซึ่งได้รับการแต่งตั้ง โดยอนุญาตให้ประกอบพิธีทางศาสนาได้โดยสม่ำเสมอ และจะต้องไม่ถูกกีดกันให้พบปะกับผู้แทนทางศาสนาถ้ามีความต้องการ และในทางตรงข้ามถ้าผู้ต้องขังไม่ต้องการก็ควรใช้วิธีการบังคับไม่ได้

3. การให้บริการทางการแพทย์และจิตบำบัดและสภาวะแวดล้อมบำบัด

การบริการทางการแพทย์ เพื่อการตรวจเช็คสุขภาพร่างกายของผู้ต้องขังและเพื่อรักษาผู้เจ็บป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อประโยชน์แก่ผู้ต้องขัง ซึ่งอาจกระทำโดยการตรวจเช็คร่างกายก่อนเข้ารับโทษและก่อนพ้นกำหนดโทษ การจัดให้มีสถานพยาบาลในเรือนจำหรือส่งไปรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลของรัฐ เมื่อผู้ต้องขังมีความจำเป็นที่จะต้องรักษา

เนื่องจากผู้ต้องขังมีความบกพร่องทางจิตจึงมีการกระทำผิดเกิดขึ้น การให้บริการจิตบำบัดแก่ผู้ต้องขัง จึงเป็นการมุ่งแก้ไขข้อบกพร่องซึ่งเป็นภาวะผิดปกติในจิตใจของผู้กระทำผิด ซึ่งพิจารณาเป็นรายบุคคลทั้งนี้เป็นวิธีการให้ความช่วยเหลือแนะนำ ให้ความอบอุ่น ให้การเรียนรู้

1. ระบบเช่าตัวผู้ต้องขัง (Lease System) เป็นระบบซึ่งเรือนจำและทัณฑสถานอนุญาตให้เช่าผู้ต้องขังไปทำงานภายนอก โดยคิดค่าตอบแทนรายบุคคล นายจ้างผู้รับตัวผู้ต้องขังไปจะต้องรับผิดชอบควบคุมมิให้ผู้ต้องขังหลบหนี และจะต้องรับผิดชอบด้านอาหาร เสื้อผ้า แก่ผู้ต้องขัง ระบบนี้เป็นระบบที่ทารุณเพราะนายจ้างมุ่งแรงงาน เพื่อผลประโยชน์ มีการทารุณผู้ต้องขังโดยไม่คำนึงถึงสุขภาพ ปัจจุบันระบบนี้ได้ยกเลิกแล้ว

2. ระบบสัญญาจ้าง (Contract System) ได้แก่ระบบซึ่งเรือนจำและทัณฑสถานได้รับจ้างเอกชนโดยใช้แรงงานผู้ต้องขัง โดยมีการทำสัญญาซึ่งนายจ้างจะต้องจ่ายค่าแรง ให้วัตถุดิบ และเครื่องมืออุปกรณ์การทำงาน ผลผลิตที่ได้รับเป็นของนายจ้าง ทางเรือนจำและทัณฑสถานจะนำผู้ต้องขังออกไปทำงานโดยจัดหาอาหาร เสื้อผ้า และผู้ควบคุม ระบบนี้นักโทษจะไม่ได้รับความยุติธรรมเพราะนายจ้างจะใช้แรงงานผู้ต้องขังอย่างหนัก เพื่อให้ได้ผลผลิตมากเพื่อให้คุ้มกับค่าจ้างที่จ่ายไปให้กับเรือนจำและทัณฑสถาน

3. ระบบคิดค่าจ้างเป็นรายหน่วย (Piece Price System) เป็นระบบซึ่งนายจ้างจัดหาวัตถุดิบมาให้โดยที่เรือนจำทำหน้าที่จัดหาอุปกรณ์ในการทำงานและรับผิดชอบงานทั้งหมด เมื่อเสร็จสิ้นแล้วทางเรือนจำและทัณฑสถานจะคิดค่าจ้างเป็นรายหน่วย เช่น การทำกระเป๋า รองเท้า เสื้อผ้า ฯลฯ

4. ระบบรายได้เป็นของรัฐ (Public Account System) ได้แก่ ระบบซึ่งเรือนจำและทัณฑสถานได้ผลิตสินค้าโดยใช้แรงงานผู้ต้องขังออกมาจำหน่ายตามท้องตลาดเพื่อหารายได้ให้กับรัฐ ซึ่งผู้ต้องขังจะได้รับส่วนแบ่งจากผลกำไรนั้น ซึ่งเป็นระบบที่ให้ความยุติธรรมแก่ผู้ต้องขัง

5. ระบบรัฐใช้เอง (The State-Use System) เป็นระบบซึ่งทางเรือนจำและทัณฑสถานได้ใช้แรงงานผู้ต้องขังผลิตสิ่งของเครื่องใช้ อุปกรณ์ต่าง ๆ และขายให้กับรัฐ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องนุ่งห่มของทหาร ซึ่งถือว่าเป็นระบบที่ดี รัฐได้ประโยชน์จากการซื้อสินค้าราคาถูก ประหยัดงบประมาณและรายได้ที่ทางเรือนจำและทัณฑสถานได้รับจะแบ่งให้นักโทษ

6. ระบบกสิกรรม (Prison Farm Work) จะใช้ในเรือนจำและทัณฑสถานเปิด โดยที่รัฐจัดสรรที่ดินเพื่อเป็นการฝึกอาชีพและใช้แรงงานผู้ต้องขังเพื่อการกสิกรรม ผลผลิตที่ได้นำไปจำหน่ายหรือนำมาบริโภคในเรือนจำและทัณฑสถาน

7. ระบบสร้างทางและกิจการสาธารณะ (Public Works and Ways System) เป็นการให้แรงงานผู้ต้องขังเพื่อสาธารณะ เป็นการทำงานให้กับรัฐโดยตรง เช่น การสร้างทาง การขุดลอก คูคลอง สร้างสถานที่ราชการ เป็นต้น

ระบบการใช้แรงงานเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขังอันจะนำประโยชน์ให้เกิดกับผู้ต้องขังโดยตรง ซึ่งได้ปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในระบอบรัฐใช้เอง หรือระบบสร้างทางและกิจการสาธารณะ และของประเทศไทยได้เน้นถึงระบบกิจกรรม เนื่องจากสภาพแวดล้อมภูมิภาครอบๆ เราทำกิจกรรมนั่นเอง

5. การจัดสวัสดิการทั่วไป เพื่อมุ่งพัฒนาผู้ต้องขังทั้งทางร่างกายและจิตใจโดยวิธีการนี้ ได้แก่

การบริการที่อยู่อาศัย จำเป็นต้องให้ถูกสุขลักษณะกับคนจำนวนมาก โดยมีขนาดเหมาะสม อากาศถ่ายเทสะดวก แสงสว่างพอเพียงและมีความสวยงามในอาคารสถานที่

อาหาร ผู้ต้องขังจะได้รับอาหารตามเวลาปกติบริการอาหารแก่ผู้ต้องขังและเพื่อความสงบเรียบร้อยของเรือนจำพร้อมทั้งเป็นเครื่องแสดงความมีมนุษยธรรม

เครื่องนุ่งห่ม จะต้องรักษาความสะอาด และเพื่อการฝึกอบรมให้มีระเบียบในการแต่งกายและวินัย โดยจัดเสื้อผ้าให้เหมือนกันทั้งหมด และเหมาะสมตามฤดูกาล

การอนามัยและสุขาภิบาล โดยการบริการตรวจรักษาและมีสถานพยาบาลอย่างเหมาะสม

การสันตนาการ อันได้แก่การจัดบริการเกี่ยวกับการบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจ เนื่องจากผู้ต้องขังเป็นผู้ถูกจำกัดอิสรภาพ เพื่อการแสดงการละเล่น การกีฬา ฯลฯ

การจัดบริการร้านค้า เพื่อให้ผู้ต้องขังได้หาซื้อเครื่องใช้ที่จำเป็นแก่ตนเอง

6. การตอบแทนให้รางวัล หมายถึง การยกย่องให้เกียรติแก่ผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี เพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจแก่ผู้ต้องขังในการดำเนินชีวิต โดยความคำนึงถึงคุณค่าของความเป็นคน จึงควรมีการชมเชย กล่าวขวัญถึง

7. การควบคุมและรักษาความปลอดภัย เพื่อเป็นผลให้ผู้ต้องขังเข้าใจระเบียบวินัยเพื่อการแก้ไขอบรมจิตใจ มีทัศนคติที่ดีภายในสิ่งแวดล้อมภายในเรือนจำทัณฑสถาน มิใช่เป็นที่เพื่อการกักขัง เพื่อความทรมาน เจ็บปวดหรือผลอื่น ๆ ซึ่งหลักการปฏิบัติทั่วไปของการควบคุมและรักษาความปลอดภัย มีวิธีการดังนี้

- การตรวจดูแลเรือนจำ โดยเจ้าหน้าที่ต้องคอยส่องส่องดูแลและความปลอดภัยตลอดเวลา ถ้ามีสิ่งบกพร่องต้องแก้ไขโดยด่วน

- การจำแนกประเภทผู้ต้องขัง เป็นการพิจารณาผู้ต้องขังเพื่อจำแนกประเภทและให้

การอบรมแก้ไขฟื้นฟูอย่างถูกต้อง เป็นรายบุคคลตลอดจนการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ความเข้าใจในการดูแลอบรมผู้ต้องขัง

- การเก็บรักษาอาวุธ ต้องควบคุมให้มีระเบียบและปลอดภัย เพราะเรือนจำ จำเป็นต้องมีอาวุธไว้เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นเพื่อการแก้ไข
- การควบคุมสิ่งต้องห้าม ซึ่งจะเป็นการนำอันตรายมาสู่เรือนจำ เช่น ยาเสพติด อาวุธ ยาพิษ ฯลฯ
- วางแผนงาน เมื่อเกิดภาวะฉุกเฉิน เพื่อการแก้ไขปัญหาได้อย่างทันเวลา

การเสริมสร้างสัมพันธภาพ

ระบบการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างสรรบรรยากาศที่จะทำให้เกิดความน่าอยู่ นำร่วมมือร่วมใจและประสานงานซึ่งกันและกัน เช่นเดียวกันการอยู่ร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลและผู้ต้องขังจะเกิดความไม่ปกติสุข เพื่อช่วยส่งเสริมงานแก้ไขและฟื้นฟูผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามเป้าหมาย การมีมนุษยสัมพันธ์ การแสดงความเป็นมิตรที่ดีเพื่อการช่วยเหลือผู้ต้องขัง รวมทั้งการจัดสถานที่ควบคุมให้มีระเบียบ สะอาด จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพื่อลดปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่หน่วยต่าง ๆ และทั้งผู้ต้องขังด้วยความมีเหตุผล

ฉะนั้นวิธีการปฏิบัติด้วยเพื่อก่อให้เกิดการร่วมมือร่วมใจกันประสานประโยชน์เพื่องานการปกครองในเรือนจำ อีกทั้งการดำเนินการเพื่อเปลี่ยนทัศนคติของผู้ต้องขังอาจทำได้ดังนี้

1. การผสมผสานการใช้วิธีการเข้มงวดและการผ่อนคลายการควบคุมโดยที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายควบคุมจะเคร่งครัดกับระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ เพื่อป้องกันการหลบหนี ในขณะที่เจ้าหน้าที่แก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง จะใช้วิธีผ่อนปรนโดยเห็นว่าการเข้มงวดมากเกินไปจะเป็นปัญหาต่อการแก้ไขปรับปรุงสภาพจิตผู้ต้องขัง ฉะนั้นโดยทางปฏิบัติแล้วได้มีการแยกประเภทผู้ต้องขังเพื่อการควบคุมการกำหนดสถานที่เพื่อการควบคุมโดยพิจารณาเป็นรายบุคคล พร้อมทั้งการกำหนดวิธีการปฏิบัติในด้านต่าง ๆ เช่น การฝึกอาชีพ การอบรมจริยธรรม การให้การศึกษา พร้อมทั้งการบริการทางการแพทย์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการผสมผสานในวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

2. การวางวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับการปฏิบัติ ซึ่งเป็นวิธีการใช้แบบการผสมผสานระหว่างความเคร่งครัดกับความผ่อนคลายโดยพิจารณาผู้ต้องขังเป็นสำคัญ เพื่อการเลือกวิธีปฏิบัติโดยเจ้าหน้าที่จะต้องมีความเข้าใจ มิใช่มุ่งเฉพาะแต่การลงโทษ และต้องคำนึงถึงการแก้ไขปรับปรุงเพื่อเปลี่ยนทัศนคติผู้ต้องขัง

3. การสร้างความเข้าใจในสายงานการปฏิบัติ โดยที่สายงานของฝ่ายควบคุมยังเพิ่งถึงความเข้มงวด และยังติดอยู่กับความคิดเดิมที่ว่า การลงโทษเพื่อการทดแทนให้เจ็บปวด

ส่วนสายงานการฟื้นฟูมีความเข้าใจถึงผู้ต้องขังพบกับปัญหาจนกระทั่งประกอบอาชญากรรมในสถานะแวดล้อมนั้น จึงเน้นที่การแก้ไขพฤติกรรมเป็นรายบุคคล ฉะนั้นการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่ายควรถือเป็นการดำเนินงานรับผิดชอบร่วมกัน และควรมีการสลับเปลี่ยนหน้าที่ซึ่งกันและกัน เพื่อการเรียนรู้และเข้าใจงานรวมทั้งให้มีการฝึกอบรมปรับปรุงทัศนคติในการทำงาน โดยเน้นการปรับสภาพเพื่อการจูงใจ แก้ไขผู้ต้องขัง และเสริมสร้างความเข้าใจอันดีในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งกันและกัน

เมื่อกิจกรรมของทั้งสองฝ่ายได้บรรลุเป้าหมายการแก้ไขฟื้นฟูปัญหาต่าง ๆ จะไม่เกิดแก่ผู้ต้องขัง เช่น การปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม การใช้อารมณ์ การข่มเหง รังแก การเอาผลประโยชน์ของผู้ต้องขัง เพราะสิ่งเหล่านี้จะนำมาซึ่งปัญหาแก่ผู้ต้องขังทำให้เกิดความกดดัน บีบคั้นต่าง ๆ ซึ่งจะกลายเป็นผลเสียต่อเขาเหล่านั้นเมื่อได้รับการปลดปล่อย การเปลี่ยนทัศนคติจะไม่ประสบความสำเร็จ ฉะนั้นจึงควรที่จะให้เจ้าหน้าที่ที่มีความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบ ความมีเหตุมีผลในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง การให้ความเป็นธรรม รวมทั้งการบำรุงขวัญเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและเป็นแนวทางให้ผู้ต้องขังได้กลับมาใช้ชีวิตที่เป็นปกติในสังคมภายนอกได้ง่ายขึ้น

บทบาทของงานสังคมสงเคราะห์

การจัดให้มีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลและการสงเคราะห์เป็นกลุ่มได้ถือเป็นวิธีการที่ให้คุณประโยชน์แก่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ซึ่งได้ปฏิบัติกันอย่างกว้างขวางเมื่อได้เปลี่ยนแนวความคิดในการลงโทษผู้กระทำผิดมาเป็นการแก้ไขปรับปรุงสภาพจิตใจ ซึ่งเป็นงานที่เน้นถึงความมีมนุษยธรรม เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับความสะดวกสบายพอสมควร เช่น การให้บริการทางการแพทย์ การรักษาความสะอาด การบริการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม การให้การศึกษา รวมถึงการดำเนินการสงเคราะห์ครอบครัวผู้ต้องขัง ให้ผู้ต้องขังได้ติดต่อกับโลกภายนอกเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ต้องขังและครอบครัว เพื่อไม่ให้เกิดผลร้ายต่อครอบครัวเนื่องจากช่วงเวลาการควบคุมในเรือนจำมีระยะยาวนานพอสมควร อันอาจจะทำให้เกิดปัญหาการปรับตัวเมื่อได้รับการปลดปล่อย

การสงเคราะห์เฉพาะราย ได้จัดทำขึ้นโดยศึกษาพิจารณาในบุคลิกภาพสภาพแวดล้อม ภูมิหลัง สภาพครอบครัว อาชีพ การศึกษา เพื่อการบำบัดแก้ไข ภายใต้การดูแลของผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ส่วนการสงเคราะห์ประเภทกลุ่มก็ได้มีการปฏิบัติกันดังที่เคยกล่าวแล้ว เช่นระบบบอร์สตัล ของอังกฤษ นอกจากนี้ยังมีการสงเคราะห์ผู้ต้องขังภายหลังการปลดปล่อย (After-Care Service) เป็นการสงเคราะห์ผู้ต้องขังที่ได้รับการพักการลงโทษ หรือได้รับการ

ปลดปล่อย ทั้งนี้เนื่องจากผู้ต้องขังอยู่ในเรือนจำเป็นระยะเวลายาวนาน อาจพบปัญหาภายใน
ครอบครัวชาติที่หักพัง โดยอาจจะนำมาซึ่งการกระทำผิดได้อีก จึงจำเป็นอย่างยิ่งและถือเป็นภาระ
หน้าที่อันสำคัญที่จะต้องปฏิบัติดูแล เพื่อให้ผู้ต้องขังพบหนทางการดำเนินชีวิตอันสงบสุขได้ในที่สุด
แนวทางการสงเคราะห์ภายหลังการปลดปล่อย อาจเป็นการช่วยเหลือให้ทำงานในหน่วยงานเอกชน
ซึ่งเป็นการเตรียมการก่อนที่ผู้ต้องขังนั้นจะได้รับการปลดปล่อย โดยทดลองให้ทำงานก่อน ส่วนในหน่วย
งานของรัฐอาจถูกกีดกันบ้างจากข้อกฎหมายกำหนด นอกจากนี้ยังเป็นการสงเคราะห์จากองค์การ
การกุศลเพื่อการปรับสภาพแวดล้อม การจัดหาที่อยู่อาศัย การสงเคราะห์ด้านการเงิน การให้
รางวัล กานให้เครื่องแต่งกาย ให้การช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย ให้การแนะนำเป็นรายบุคคล
การเข้าร่วมชุมชน และการเสริมสร้างสัมพันธภาพภายในครอบครัวผู้ต้องขัง

ปัญหาและอุปสรรคในการเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ต้องขัง

ระบบเรือนจำและทัณฑสถานในปัจจุบัน จะเน้นการแก้ไขฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำผิด
เป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชน แต่ความเชื่อที่ยังมีอยู่ในบุคคลส่วนมากที่ว่า เรือนจำและทัณฑสถาน
เป็นสถานที่เพื่อการลงโทษ ผู้ต้องขังที่ได้รับการปลดปล่อยแล้ว ยังถูกสังคมมองหรือมีความ
รังเกียจที่จะติดต่อสมาคมด้วย รวมทั้งความไม่ไว้วางใจได้เกิดขึ้นแก่บุคคลภายนอก หรือเรือนจำ
กลายเป็นสถานที่ที่ผู้ต้องขังใช้เพื่อถ่ายทอดแนวความรู้ วิธีการในการประกอบอาชีพการรวม
ซึ่งกันและกัน การใช้เรือนจำและทัณฑสถานเพื่อการฟื้นฟูแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขัง เป็นหน้าที่
สำคัญยิ่ง การพัฒนาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ต้องขังจำเป็นต้องให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานของ
สังคม การให้การศึกษา การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล เหล่านี้ล้วนเป็นงานที่ยุ่งยากและน่า
เบื่อหน่าย ทั้งนี้เนื่องจากการแก้ไขบุคคลซึ่งมีค่านิยม ทัศนคติ บุคลิกภาพที่แตกต่างกัน เป็นภาระ
ที่จะต้องใช้ความอดทนในการดำเนินงานทั้งสิ้น นอกจากนี้งานภายในเรือนจำและทัณฑสถานเป็น
งานที่เสี่ยงภัยอันเนื่องด้วยผู้ต้องขังมีลักษณะนิสัย และบุคลิกภาพที่ค่อนข้างยากต่อการแก้ไขและให้
ความเข้าใจ ซึ่งในวิธีการที่กล่าวมาแล้วเรือนจำและทัณฑสถานจะเป็นที่ที่ใช้เพื่อการควบคุมและการ
ฟื้นฟูไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งระบบงานเหล่านี้อาจมีปัญหาคความขัดแย้ง ไม่ประสานงานให้สอดคล้องได้
โดยที่วัตถุประสงค์ในการปฏิบัติแตกต่างกัน ความจำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญหลายสาขาอาชีพเพื่อ
ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด เช่น นักบริหารงานราชทัณฑ์ จิตแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่อื่น ๆ
ซึ่งทางเรือนจำและทัณฑสถานประสบปัญหาการสรรหาบุคคลผู้มีความรู้ความเหมาะสม รั้งงาน
เพื่อการปฏิบัติหน้าที่เหล่านี้ได้ยากเนื่องจากงานเหล่านี้เป็นภาระกิจที่หนัก เกียรติภูมิต่ำ เสี่ยง
อันตรายต่อการควบคุมผู้ต้องขัง รวมทั้งการขาดการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ ขาดการวางแผนงาน
ขาดอุปกรณ์อำนวยความสะดวก ขาดงบประมาณ ตลอดจนความไม่ร่วมมือของสาธารณชนเพื่อ
การแก้ไขผู้กระทำผิด เหล่านี้เป็นปัญหาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ต้องขังในความ
หวังที่จะให้ผู้ต้องขังได้แก้ไขฟื้นฟูจิตใจและพร้อมที่จะกลับเข้ามาเผชิญชีวิตในสังคมอีกครั้งหนึ่ง

คำถามท้ายบท

1. การเปลี่ยนทัศนคติของผู้ต้องขัง เพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์เพื่อการแก้ไขฟื้นฟู ควรทำอย่างไร จงอธิบาย?
2. ระบบการใช้แรงงานผู้ต้องขัง มีกี่ประเภท จงอธิบายให้เข้าใจ?
3. การดำเนินการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังควรมีการเสริมสร้างสัมพันธภาพอย่างไร? หรือไม่? จงแสดงความคิดเห็น
4. จงกล่าวถึง ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานเพื่อการเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ต้องขัง?